

ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО МОЛОДІЖНОГО РУХУ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена проблемам формування молодіжної громадянської активності в контексті суспільно-політичних процесів, розгляду етапів розвитку молодіжного руху в Україні, визначенню особливостей його прояву у східних регіонах країни.

Ключові слова: молодіжні організації; молодіжний рух; молодь; молодіжна політика; молодіжна активність; молодіжна платформа; соціальний проект.

Постановка проблеми та її актуальність. Актуальність теми обумовлена тим, що в сучасних умовах, коли відбуваються перетворення в усіх сферах суспільного життя, важливо, щоб молодь країни була готова до впровадження державної молодіжної політики. Визначеним є факт, що найкращий спосіб зробити молодих людей активними громадянами полягає в заохоченні їх до участі в процесі ухвалення рішень у всіх сферах нашого життя, включаючи участь в молодіжних громадських організаціях. Адже молодіжний рух, як форма вияву соціальної активності молодого покоління є найефективнішим механізмом взаємодії молодого покоління із суспільством.

Молодіжний рух відіграє важливу роль в змінах суспільно-політичного характеру. У демократичному суспільстві молодіжна політика реалізується через молодіжний рух, який охоплює всеукраїнський, регіональний і місцевий рівні.

Особливості розвитку молодіжного руху, його організованого сегменту визначаються значною мірою сутністю політичної системи та адаптацією державної політики до потреб молоді. Від цього залежить: спрямованість молодіжних ініціатив, кількість молодіжних організацій та ступінь їх політизованості, поширення неформальних рухів та субкультур у молодіжному середовищі.

Метою статті є аналіз особливостей сучасного стану розвитку громадських молодіжних рухів в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед сучасних дослідників проблем розвитку молодіжного руху можна виділити роботи І. Ільїнського, В. Лукова, В. Криворученка, В. Долгова, О. Шаронова, А. Ковальової, Ю. Волкова, В. Добренькова, І. Савченка та інших.

Різним аспектам теми, що розглядається, присвячені праці О. Корнієвського і В. Якушика «Молодіжний рух та політичні об'єднання в сучасній Україні», В. Куліка, Т. Голубоцької і О. Голубоцького «Молода Україна»: сучасний організований молодіжний рух неформальна ініціатива. Дослідження» (2000). Заслуговує на увагу дисертаційне дослідження М. Орленко «Інституціоналізація молодіжних громадських організацій у сучасному політичному процесі України» (2015). У дисертації розглядається процес становлення молодіжних громадських організацій в Україні, динаміка та шляхи активізації їх політичної участі. Цікавими є дослідження В. Соколова, В. Рябіки, Ю. Поліщука, В. Бараца, К. Плоского, Г. Коваль.

Викладення основного матеріалу дослідження. Молодіжний рух як процес розвитку громадянського суспільства, форма вияву та реалізації ініціатив молодого покоління є предметом наукового інтересу багатьох вітчизняних дослідників, що породжує багато підходів до розгляду цього феномену.

Вітчизняні науковці розглядають участь у молодіжному русі, по-перше, як одну з рухливих і надзвичайно мінливих форм соціальної активності молоді, її соціально-політичних громадських ініціатив, по-друге, як один із засобів участі молоді в суспільних процесах через колективні форми прояву її самодіяльності на засадах соціальних інтересів; у вужчому розумінні – як систему молодіжних громадських об'єднань [7, с. 15–21].

Більшість авторів вважає, що основою формою реалізації молодіжного руху є діяльність молодіжних громадських організацій [1–3, 7, 8, 10, 12].

Українська дослідниця О. Бень розглядає молодіжні громадські організації, виходячи з інших організаційних характеристик:

- молодіжні громадські організації – це соціальна спільнота молодих людей зі спільними інтересами та прагненнями до реалізації власних потреб;
- молодіжні громадські організації – це об'єднання молоді зі спільними інтересами у формальну організацію шляхом її інституціоналізації;

- молодіжні громадські організації – це один із соціальних незалежних інститутів суспільства від держави, що виступає посередником у діалозі між державою та молоддю [4, с. 241].

Виходячи з цього підходу, можна погодитись з визначенням, згідно з яким «молодіжні організації – це соціальні структури суспільства, які регулюють відносини молоді з державою та усіма елементами її політичної системи» [6, с. 85].

Аналіз літератури дозволяє виокремити кілька підходів щодо вивчення молодіжних організацій, молодіжного руху, відповідно до яких розподіляються і фахівці з цієї проблематики, а саме:

1) дослідники, які займаються аналізом загальнополітичних проблем молоді, молодіжного руху взагалі;

2) ті, хто здійснює змістовний аналіз молодіжних організацій;

3) дослідники, які здійснюють класифікацію молодіжних організацій за їх приналежністю до культури, мистецтва та інших сфер життя;

4) дослідники, які цікавляться психофізіологічними аспектами діяльності молодіжних організацій;

5) ті, хто здійснює загальнофілософський аналіз молодіжних організацій як своєрідного об'єкта субкультури [6, с. 86].

Враховуючи процеси історичного розвитку молодіжного руху в Україні, науковці різняться щодо його періодизації.

Так, О. Корнієвський виділяє чотири етапи сучасного розвитку молодіжного руху в Україні:

- «неформальний» (середина 80-х – осінь 1989 р.) – період теоретичного пошуку в молодіжному середовищі нової системи ідеологічних координат; переоцінка традиційних цінностей;

- «самодіяльний» (осінь 1989–жовтень 1990р.) – поширення руху соціально-політичних, громадянських ініціатив молоді;

- «інтегративний» (кінець 1990 – серпень 1991р) – період поглиблення політичної диференціації, період подальшої інтеграції молодіжних об'єднань в єдиний український молодіжний рух за національну державність, демократичні перетворення і соціальну справедливість, період пошуку ними оптимальної організаційної моделі співпраці на всеукраїнському та регіональному рівнях;

- «посткомуністичний» (з серпня 1991р – і до теперішнього часу) – етап інституціоналізації, формування інтегрованої сукупності державних і недержавних громадських інститутів, організацій, установ, що ставлять за мету створення необхідних умов для самореалізації молоді, сприяння її соціальному становленню та розвитку. Пріоритетними функціями молодіжного руху стають соціально-захисна, виховна та комунікативна [11, с. 81–85].

К. Плоский пропонує власну періодизацію сучасного українського молодіжного руху, розмежовуючи в його розвитку три етапи: I-етап «зародження» (кінець 80-х-середина 90-х років ХХ ст.); II-етап «політизації» (середина 90-х років ХХ ст. – 2004 р.); III-етап «диференціації» (2004–2008 р.) – організаційне становлення молодіжних організацій, поява нових форм молодіжної активності, зростання неформальної складової молодіжного руху [13].

Дослідниця Г. Коваль зробила періодизацію на основі аналізу нормативно-правової бази розвитку державної молодіжної політики:

1) 1991–1996 роки – період створення та зміцнення «молодіжного сектору»;

2) 1996–2004 роки – період розширення молодіжної активності в політичному житті країни та поступове входження молодіжної політики до інтегрованої державної політики стосовно сім'ї, дітей та молоді в Україні;

3) 2005–2009 роки – період «інтегрованого» підходу до державної молодіжної політики;

4) з 2010 року до сьогодні – період, що характеризується вдосконаленням механізмів реалізації державної молодіжної політики та пошуком інноваційних підходів до її реформування [9].

Загалом молодіжна політика реалізується через молодіжний рух, який у суспільстві може бути представлений різними молодіжними структурами, насамперед організаціями, об'єднаннями.

У дослідженні В. Якушика систематизація молодіжних об'єднань була зроблена на базі методології та загальнотеоретичних підходів, що були ним використані при аналізі політичних партій [10].

В основу класифікації молодіжних організацій у сучасній Україні О. Корнієвський, П. Мартин, А. Скрипник та ін., поклали функції, які вони виконують в суспільстві. В. Кулик

запропонував типологізацію молодіжних об'єднань, критерієм якої є характер діяльності кожної окремої молодіжної організації.

Більшість дослідників вважає, що головним джерелом утворення молодіжних організацій є спільність інтересів та мети. Розглядаючи цілі, що ставлять перед собою МГО, їх можна поділити на дві великі групи:

1. Організації взаємної вигоди чи об'єднання за інтересами. Їх діяльність орієнтована на саму себе, тобто на власних членів.

2. Організації суспільної користі (policy-oriented). Вони слугують громадським інтересам у широкому сенсі. Їх діяльність спрямована на інших. До них відносяться благодійні, правозахисні організації, молодіжні парламенти та інші громадсько-політичні організації.

У науковій літературі використовують шість основних категорій при класифікації, яка базується на функціях організацій: мобілізація, філантропія, посередництво, соціальна солідарність, зміна, творення [2, с. 98–111].

За сферами діяльності МГО можна поділити на такі групи:

1. Культура й відпочинок (творчі, національно-культурні організації);
2. Освіта й наукові дослідження (учнівські, студентські та організації молодих учених);
3. Навколишнє середовище (екологічні організації);
4. Охорона здоров'я та соціальні послуги (організації, що займаються профілактикою наркоманії, СНІДу та ін.);
5. Міжнародні відносини (Євро<26, Євро – клуби та ін.);
6. Релігія («Українська молодь Христова», «Християнська молодіжна рада церков ЕХБ України» тощо);
7. Ділові і професійні асоціації, спілки (організації молодих юристів, державних службовців, підприємців);
8. Право, агітаційно-пропагандистська діяльність партій, правозахисні, громадсько-політичні організації [14, с. 4].

За масштабом діяльності молодіжні організації поділяють на міжнародні, всеукраїнські, обласні, міські, районні. Вони вирішують різні завдання, різняться за ступенем впливу на молодіжну політику. На думку О.Чернецького міжнародні та всеукраїнські організації користуються більшою самостійністю і можливостями впливу, а місцеві та регіональні відзначаються більшою залежністю підвладних структур [15, с. 7].

Незважаючи на зростання регіональних і місцевих молодіжних структур (на початок 2000 р. офіційно було зареєстровано 302 обласні організації і 587 громадських молодіжних об'єднань) «...молодь певною мірою «втомила» від політики, розчарувалася та зневірилася в тому, що своїми силами зможе змінити життя на краще» [с. 40].

Тому, після 2000 року бере початок новий етап розвитку МГО – етап створення іншого формату з реалізації молодіжних ініціатив у вигляді молодіжних платформ і незалежних громадських організацій.

Потужним центром підтримки молодіжного руху, організацій та підтримки молодих лідерів в Україні є Всеукраїнська молодіжна громадська організація у Львові «Фундація Регіональних ініціатив»(ФРІ), яка була створена 21 січня 2008 року. Фундація має осередки у більш ніж 20 великих містах України.

У грудні 2013 року було зареєстровано незалежне об'єднання громадських організацій «Молодіжна платформа» Волині. Мета роботи цієї організації – інституційний розвиток молодіжних середовищ області, збільшення спроможності членів організації до виконання статутних обов'язків та розбудова громадського руху у ключі сталого розвитку молодої людини. Організація реалізує масштабні проекти, різноманітні заходи, таборування: щорічний історико-молодіжний табір «Вовчак», міжнародний форум інновацій у молодіжній політиці та роботі неурядових організацій України, проект «Молодіжний центр Волині».

З метою захисту своїх інтересів, організації просвітницької роботи, розвитку громадських ініціатив платформа реалізує відповідні проекти: «Активні громадяни», «Молодь змінить світ», «Тренінги інституційного розвитку», «Молодіжний працівник», та інші. Діяльність громадської організації «Молодіжна платформа» відбувається з урахуванням соціально-економічної і політичної ситуації в Україні. Наприклад, проект «Діалог» спрямований на проведення заходів з організації спільного дозвілля мешканців Луцька і внутрішніх переселенців. В рамках візиту

молоді з Сіверодонецька, Лисичанська, Старобільська до Луцька було проведено навчальний Open Space «Трансформація суспільства в умовах зовнішньої агресії».

Потужну роботу на Сході України здійснює благодійна організація «Львівська освітня фундація». Організація пропагує та підтримує гуманістичні, морально-етичні цінності за допомогою освітньої діяльності, що має на меті створення сприятливих умов для розвитку українського суспільства.

Освітня фундація вирішує наступні завдання:

- допомагає юридичним та фізичним особам, які впроваджують інноваційні напрямки в соціальній, освітній та культурній сферах;
- підтримує освітні програми у сиротинцях, притулках, закладах охорони здоров'я та соціальних установах;
- сприяє талановитій творчій молоді;
- підтримує лідерів, які беруть на себе відповідальність за розвиток держави та можуть простими прагматичними кроками покращити становище незахищених членів українського суспільства;

Команду благодійної організації складають виконавчий директор, його заступник, HR менеджер, фінансовий менеджер, координатори програм і проектів. Платформа реалізує близько 10 великих проектів у соціальній сфері, включаючи створення платформи ініціатив «Теплиця» у Краматорську. Ідея створення місць, де молодь може вільно, самостійно розвиватися, виникла за ініціативою «Львівської освітньої фундації», представники якої після звільнення Слов'янська і Краматорська, відбудовували там зруйновані приміщення.

Спочатку за допомогою львів'ян створюється платформа «Вільна Хата» у Краматорську, а згодом платформа ініціатив «Теплиця» у Слов'янську. «Теплиця» була відкрита 15 травня 2015 року командою у складі трьох місцевих активістів і координатора проектів і програм від «Львівської освітньої функції» Любомира Лещука.

Як громадські організації з чітко визначеною структурою і напрямками діяльності «Вільна Хата» існує з 2016 року, а «Теплиця» з початку 2017 року.

Наприклад, керує ГО «Теплиця» голова і його заступники, кожний з яких веде певний напрямок роботи. Члени правління вирішують питання на загальних зборах. Існує Наглядова Рада, куди входять і представники «Львівської Освітньої Фундації».

Виходячи з потреб населення ГО «Теплиця» визначила для себе наступні першочергові напрямки діяльності:

- Розвиток неформальної освіти;
- Соціальний напрямок, у рамках якого проводяться роботи у двох реабілітаційних центрах для дітей;
- Культурно-просвітницька робота.

Платформа існує за рахунок грантової підтримки з боку USAID чотирьох проектів. «Теплиця» взяла участь у проекті «Гідна країна для гідних людей», який організувала Донецька обласна рада, і отримала 300 тис. грн. на закупівлю меблів, обладнання для приміщення у центрі Слов'янська.

З метою розвитку активності молоді, задоволення їх потреб і інтересів, «Теплиця» проводить різноманітні заходи: організує подорожі, здійснює взаємні поїздки у Львов, Одесу, веде просвітницьку роботу у форматі семінарів і тренінгів.

Активісти організації співпрацюють з Міністерством Молоді і Спорту у напрямку розробки нормативно-правової бази молодіжної політики.

Висновки. Молодіжний рух в Україні розвивається, інституціонується і формує своєрідну систему зі специфічною внутрішньою структурою та механізмами взаємодії із зовнішнім оточенням.

Спектр МГО є дуже різноманітним, тому необхідно налагодження співпраці органів влади всіх рівнів з молодіжними об'єднаннями з метою вирішення їх проблем.

В сучасних умовах потрібна на законодавчому рівні державна підтримка просоціальних форм самоорганізації молоді як найважливіших каналів самореалізації самих різних співтовариств молоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Бараши В. В.* Молодіжний рух як об'єкт і суб'єкт реалізації молодіжної політики / В. В. Бараш // Український соціум. – 2004. – №1(3) – с. 119 – 130.
2. *Бараши В.* Інституціоналізація молодіжного руху України / В. Бараш // Політичний менеджмент. – 2004. – №3(6). – с.98 – 111.
3. *Бараши В. В.* Інституціоналізація молодіжного руху України: тенденція та проблеми: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. соціол. наук: спец. 22.00.04 «Спеціальні та галузеві соціології» / В. В. Бараш. – Харків, 2004. – 16с.
4. *Бень О. Т.* Джерела інституціональних процесів у молодіжних громадських організаціях / О. Т. Бень // Український соціум. – №2(19). – К., 2007. – с.129 – 138.
5. *Болбат Т.* Періодизація історії громадських об'єднань східної України (квітень 1985 – червень 1996 рр.) / Т. Болбат // Донецький вісник Наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка. – Т. 13. – Донецьк: Український культурологічний центр, 2006. – с.45 – 55.
6. *Буш К. А.* Молодіжний рух. / К. А. Буш // Міжнародний науковий форум: Соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. – 2015. – Вип. 19–20, с.84 – 91. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/MNT2015_19-20_9.
7. *Головатий М. Ф.* Державна молодіжна політика як феномен суспільного розвитку і нова парадигма державотворення у країнах перехідного стану / М. Ф. Головатий // Український соціум. – 2002. – №1. – с.76 – 84.
8. *Головатий М. Ф.* Соціологія молоді: [курс лекцій] / М. Ф. Головатий. – К.: МАУП, 1999. – 224 с.
9. *Коваль Г. В.* Розвиток державної молодіжної політики: теорія, методологія, механізм реалізації: [монографія] / Г. В. Коваль. – Миколаїв: 13 вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. – 432 с.
10. *Корнієвський О., Якушик В.* Сучасний стан молодіжного руху та його оцінка молоддю // Політологічні питання. – 1993. – №2. – с.15 – 21
11. *Корнієвський О., Якушик В.* Молодіжний рух та політичні об'єднання в сучасній Україні. – Київ: Київ. братство, 1997.
12. *Орленко М. В.* – Інституціоналізація молодіжних громадських організацій у сучасному політичному процесі України. – Миколаїв, 2015.
13. *Патлах І. М.* // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. - 01/2008. – Вип.32 – с.134 – 140.
14. *Плюський К. В.* Молодіжний громадський рух як чинник державотворення в Україні: дисертація на здобуття вченого ступеня кандидата наук з державного управління: 25.00.01. – Київ : 2009.
15. *Половинець А. М.* Молодіжні громадські організації: критерії класифікації. – Режим доступу: academy.gov.ua>ej/e/12/txts/10ramokk.pdf .
16. *Чернецький О.* Молодь. Політика. Влада / О. Чернецький, Я. Ярош. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2006. – 148 с.

I. Timkin, M. Nosok

FORMATION OF MODERN YOUTH MOVEMENT IN UKRAINE

Summary. *The article is devoted to the problems of formation of youth civic activity in the context of social and political processes, consideration of the youth movement development stages in Ukraine, determination of the peculiarities of its manifestation in the eastern regions of the country.*

Keywords: *youth organizations; youth movement; youth; youth policy; youth civic activity; youth platform; social project.*